

## Adverbien *nykyisellään*, *nykyisin* ja *nykyään* merkityksistä

Cannelin esittää Suomalais-ruotsalaisen sanakirjansa 1908 ilmestynnessä laajahkossa laitoksessa adverbien *nykyisellään* seuraavasti: »vid det nuvarande; säilytän n., bibehåller vid det nuvarande, på nuvarande ståndpunkt, som det nu är; bibehåller 'status quo'; *asian nykyisellään ollessa*, såsom saken nu står; sådan frågan nu är; i frågans nuvarande skick, skede». Varhemmissa leksikoissa tätä arvatenkin varsin nuorta ilmausta ei liene noteerattukaan. Nykysuomen sanakirja määrittelee Cannelinia väljemmin: 'nykyisessä tilassaan, asemassaan, asussaan tms. '; harv. = 'nykyisin'. Selitys on loppuosaltaan arveluttava. Kiistatonta kyllä on, että adverbia *nykyisellään* todella käytetään adverbien *nykyisin* synonyymina. Mainitsen joitakin viime vuosina tekemiäni poimintoja:

Nykyisellään esimerkiksi Helsingin kaupungissa elää niin paljon sorsia kuin alue pystyy elättämään (Apu 10/1967 s. 22).

Nykyisellään kouluilla ja kouluhallituksella on oikeus erottaa tai jättää erottamatta oppilaita varsin arveluttavista syistä: kaikki riippuu vain mielialasta (Uusi Suomi 2. 8. 1967).

Lähetit ovat nykyisellään yliopistolla tuntematon ammattikunta (Valvoja, paikka jäänyt merkitsemättä).

Nykyisellään näitä muotoja tavataan Etelä-Savossa ja kannakselaismurteissa — (suomen kielen opiskelijan tutkielma 1969).

Nykyisellään pidetään tärkeimpänä Suomen kirjallisuushistorian tuntemusta (ylioppilasaine 1970).

Nykyisellään alkaa kadunlylytyskin olla melkoinen uhkayritys (ylioppilasaine 1972).

Mielestäni ilmausta *nykyisellään* on näissä tapauksissa käytetty erheellisesti. Tällainen käyttö perustunee siihen, että kun adverbi *nykyisellään* (vrt. myös *nykyiselleen*) ilmaantui kirjasuomeen, jotkut eivät tajunneet sen semanttista suhteutumista vanhempaan adverbiin *entisellään* (jo Lönnrotilla, *entiselleen* peräti Gananderilla) vaan käsittivät sen samakantaisten *nykyisin*, *nykyään* -ilmausten ehkäpä hienommaksi synonyymiksi. Näin syntyi näppärälle ja käyttökelpoiselle *nykyisellään*-adverbille harvoin tavattava sivumerkitys, joka itse asiassa on täysin tarpeeton ja saattaa joskus aiheuttaa epätäsmällisyyttäkin. Suomalais-muunkielisissä sanakirjoissa sitä ei liene missään mainittukaan. Nykysuomen sanakirjan seuraavassa laitoksessa merkitys 'nykyisin' joutaisi leimata virheelliseksi.

Myös adverbien *nykyisin* ja *nykyään* käytelyssä ilmenee toisinaan tarpeetonta epäyhtenäisyyttä. Nykysuomen sanakirjan mukaan näillä ilmauksilla on tavallisen merkityksensä ohessa harvinaiseksi katsottu toinen merkitys: *nykyisin* 'äskettäin, viime aikoina', *nykyään* 'äskettäin'. Esi-merkit ovat Kiveltä: »Laurin kontissa on kymmenittäin nykyisin valettuja luoteja», »nykyään, kaiketi menneenä iltana». — Tällainen käyttö kuulostaa auttamattoman vanhentuneelta. Aiemmin se on ollut yleistä, vanhojen sanakirjatietojen valossa jopa yksinomaista. Esim. Gananderin mukaan (1787) *nyky(i)sin*, *nykyjään* ja lisäksi *nykyisesti* ovat merkinneet vain 'nyligen, nyss', latinaksi 'nuper'.<sup>1</sup>

Cannelinin 1908 ilmestynnessä suoma-

<sup>1</sup> Heleniuksella (1838) on ainoastaan *nykyisin*, *-sesti* 'nyligen, nyss'. Eurén (1860) mainitsee sekä ilmauksen *nykyisin* 'nyligen' että ilmauksen *nykyään* l. *nykyjään* 'för det närvarande'. Hänen mukaansa kyseiset adverbit eivät siis ole synonyymeja: vain jälkimmäinen tarkoittaa samaa kuin nykyielessä, edellinen taas vastaa NS:n mainitsemaa toissijaista käytäntöä. Sama eronteko on Lönnrotin sanakirjassa: *nykyisesti* l. *nykyisin* 'nyligen, nyss' — *nykyään* l. *nykyjään* 'för det närvarande', vieläpä Erwastin suomalais-saksalaisessa leksikossa (1888). Nordlundin Suomalais-Ruotsalainen Käsi-sanakirja 1889 esittää kaikille kyseisille adverbille merkityksen 'för det närvarande', mutta *nykyisesti* l. *nykyisin* merkitsee edelleen myös 'nyligen'. Merkille pantavaa on, ettei Arvi Jänneksen ruotsalais-suomalainen sanakirja

lais-ruotsalaisessa leksikossa *nykyisin* on selitetty 'för det närvarande, nu för tiden, numera' ja *nykyään* = nykyisin; vanhentunut merkitys 'äskettäin' ei enää hämmärrä sanojen selväpiirteistä merkitystä. Tämä vastaa nykyistäkin kielitajua. *Nykyään* vain lienee sen verran yleisempi kuin *nykyisin*, että se saisi olla päähakanana (kuten esim. Alanteen suomalais-englantilaisessa sanakirjassa).

Ylioppilaskokelaiden äidinkielen kokeita tarkastaessani olen kuitenkin melko usein havainnut, että adverbija *nykyään* ja *nykyisin* on käytetty yhteyksissä, joissa niillä tuntuisi olevan vanhentunut merkityksensä. Esim.:

Nykyään on huomattu mm. saastumisen uhka.

Nykyään alkoholistien rinnalle ovat tulleet huumausainoiden käyttäjät.

Nykyään on tehty useita tutkimuksia siitä, miten — —.

Kansakunnat ovatkin nykyään ymmärtäneet sen merkityksen, mikä maan urheilijoiden menestymisellä arvokilpailuisa voi sille [!] olla.

Nykyisin tuo [vesiin laskettavien jätteen] määrä on kuitenkin tullut liian suureksi.

Nämä [tupakan haitta]vaikutukset tosin on todettu vasta nykyisin.

*Nykyään* ~ *nykyisin* olisi kaikissa mainituissa tapauksissa korvattavissa ilmauksilla *äskettäin*, *hiljattain*, *viime aikoina* tms. Kuitenkaan ei ole aihetta väittää, että *nykyään* ja *nykyisin* olisivat noin vain uudelleen saamassa vanhan merkityksensä. Edelliset esimerkit, joissa predikaatti on aina perfektissä, selittynevät näet eräänlaisiksi kontaminaatioiksi. Ensimmäinen olisi tulkittavissa sekamuodosteeksi lauseista »Nykyään tunnetaan mm. saastumisen uhka» ja »Äskettäin on huomattu — —». Toinen lause voitaisiin selittää kontaminaatioksi »Nykyään alkoholistien rinnalla ovat huumausainoiden käyttäjät» + »Viime aikoina alkoholistien rinnalle

ovat tulleet — —». Muihin esimerkkeihin on mahdollista soveltaa samantapaisia selityksiä, jotka edellyttävät kirjoittajain kombinoineen (*äskettäin*) tapahtuneen kehityksen ja siihen perustuvan (*nykyään*) vallitsevan olotilan toteamuksen.

Ani harvinaisia ovat sellaiset tapaukset, joissa predikaatti ei ole perfektissä. Pöminnoissani on vain pari esimerkkiä:

Nykyisin aloitettu voimakas luonnonsuojelu on varmasti aiheellista ja välttämätöntä tulevia sukupolvia ajatellen.

Nykyisin rakennetut sillat ovat komeita rakennelmia ja jopa koristavat maisemaamme.

Edellisestä kuultaa kontaminaatio: »Nykyisin harjoitettava» + »Äskettäin aloitettu»; jälkimmäinen on muuten hataraa ilmaisu.

Kuvatonlainen *nykyään* ja *nykyisin* -adverbien käyttö ei mielestäni ole korrektaa nykysuomea, vaikka Nykysuomen sanakirjasta voi sille saada jonkinlaista tukea. Näitä ilmauksia käytetään vakiintuneesti merkityksessä 'tätä nykyä, nykyaikana, -päivinä', eikä ole mitään syytä palata sadan vuoden takaiseen semanttiseen epämääräisyyteen. Merkitystä 'äskettäin, viime aikoina' ilmaisemaan on kielessämme yllin kyllin ilmauksia.

Joissakin tapauksissa merkitysten 'tätä nykyä' ja 'äskettäin' välillä ei ole selvää rajaa. Jos sanotaan esim.: »Meillä on nykyään syöty päivällistä puoli kuuden aikaan», on kyse jatkuvasta toiminnasta, joka ulottuu lähimenneisyydestä nykyhetken ohi lähitulevaisuuteenkin; ei ole tarkein määriteltävissä, minkäpituisia nykyisyyttä ilmaus *nykyään* (~ *nykyisin*) tarkoittaa. Lause on epäilemättä moitteeton (vaikka *nykyään*-sanan tilalle voitaisiin merkitystä sanottavasti muuttamatta sijoittaa ilmaus *viime aikoina*). Mutta milloin on kyse päättyneestä toiminnasta, adverbij *nykyään* ja *nykyisin* eivät nykysuomessa kelpaa.

Paavo Pulkkinen

(1887) käännä ruotsin *nyligen*-adverbia enää sanalla *nykyisin* vaan pelkästään sanoilla *hiljan*, *äskän*. — On mahdollista, että *nykyisin* ja *nykyään* -ilmausten vanha merkitys 'äskettäin' ainakin osaksi nojautuu ruotsin *nyligen*-sanaan.